

**ДОБРИ НЕМИРОВ**  
**ГРИГОРИЙ КАЛИСТРАТОВ**

[chitanka.info](http://chitanka.info)

Никога животът на човека не върви като по вода — така и с мене беше, макар и да имах за покровител най-силното нещо в света — младостта. Всичко беше хубаво — и игрите, и песните, и дългите пътувания из околностите, и дните, и нощите... Не беше хубаво в училището, и то само в час по български език.

Трябва да познавате Григорий Калистратов, за да разберете защо бях недоволен от неговия предмет. Той никога не оставаше доволен от знанията ни. Според него ние бяхме „тъпаци“, „бунаци“, напразно сме ядели хляба на бащите си и много още думи, които ни унищожаваша съвсем.

— Казвам ви хей! — се провикваше той в минути на избухване. — Урока ще разправяте като молитва! Ръцете — на чина, лицето — право към черната дъска и очите — да святкат като факли. Иначе двойките ще играят!

Никой не можеше да разбере защо беше нужно това смирение при разказване на урока, но всички знаеха, че неговият остарял фанатизъм беше непобедим. Ненапразно го бяхме кръстили Григория Калистратов Ланкастерски.

— И после... — продължаваше той — гласът трябва да бъде ясен, силен и чист. Трябва да знаете, че този глас отива към небето. Не мога аз да търпя гласовете на моите ученици да бръмчат по небесата като спукани масури.

Много ни измъчваше Григорий Калистратов. Урокът трябва да се разкаже дума по дума — точно тъй, както ни е разказан от него. Прибавиш ли нещо, или изпуснеш ли някоя дума, Ланкастерски свиваше вежди и лицето му потъмняваше.

— Седни!

Това значеше — двойката е готова.

— Вие трябва да знаете — реवेशе той, — че моят учител беше Доброплодни. Малък бях в негово време, ала добре разбирах какъв велик ум е той! Хе, в онова тъмно време, когато за учение хората даваха мило и драго, Доброплодни беше голям... голям като Балкана. Разбирате ли, тъпаци?

Калистратов беше сух, висок човек с рошава светлоруса коса и остри, висящи надолу мустаци. Сините му очи ту светеха — в миг на спомен за Доброплодни или в миг на гняв към някого от нас — ту

потъмняваха като оборени от тежка умора — когато волята му оставаше изпълнена.

Калистратов живееше в миналото с такъв фанатизъм, като че беше врял и кипял в оная епоха. Познаваше я в най-дребни подробности и когато искахме да го откъснем от урока, предизвиквахме го да ни разправя за миналото. И той се впускаше да ни обяснява как са се нареждали някогашните училища, по какви методи са преподавали, за строгостта на учителите, за тяхната ученост, за големите хора като поета Добри Чинтулов, за Берон... Когато дохождаше до Берон и неговия Рибен буквар, лицето му ставаше тъй тържествено, като че сам Берон влизаше в класната стая.

— Да — продължаваше той, — на вас всичко ви е готово: и учебници, и помагала, и тетрадки... но в ония времена един Рибен буквар беше грамадно нещо. Той е най-светлата, най-хубавата книга... Няма по-хубава от нея. В библиотеката ми тя стои на най-предното място.

Но макар и да беше забавен с увлечението си към миналото, Калистратов беше все пак суров човек, искаше от нас да зубрим и да разказваме като папагали и безжалостно пишеше двойки. Никой не беше видял усмивка на лицето му, с никого не беше си позволил да се пошегува.

Един ден, като никога, Калистратов беше заболял и не дойде на урок. Замести го един млад учител. Тоя ден беше празник за всички ни. Младият учител със своето открито лице внесе след себе си жива струя от веселост и свобода. След като разбра, че ще му е мъчно да води класа по Калистратовата метода, остави урока и започна да ни разказва за шарения и светъл живот в Европа. Някаква божествена ръка ни залюля и ни понесе из облаците. Пред нас се разкри светът в неговата бурна красота, в неговото многоличие, в шеметната му пъстрота... Учителят ли разказваше добре, или днешният живот на европейците беше тъй възторжен, но младият учител изникна в сърцата ни.

— Ей туй се казва учител! — викахме си ние, когато часът се свърши и излязохме на двора. — Всичко видял, всичко знае. А нашият? Рибния буквар и нищо повече!...

Можете да си представите колко по-неприятен ни се видя на следния ден Григорий Калистратов, когато влезе и извика със своя

носов глас:

— Ръцете на чиновете!

Но едно нещастие дойде съвсем неочаквано да измени чувствата ни към Калистратов.

Един неделен ден пожарната тръба поведе нас, безделниците, към някакъв пожар. Четирите големи коли полетяха през главната улица, а след тях — ние, които бяхме завзели улицата с игрите и виковете си.

Дълго бягахме след колите. За пострадалия пожарът, разбира се, е страшно нещастие, но за луди глави като нас е ненагледна картина. Пламъците се виждаха вече отдалеч. Те бяха обгърнали цялата къща. Когато приближихме, ние извикахме от изненада!... Та това беше къщата на Калистратов! Пламъците я бяха така обгърнали, че за спасение и дума не можеше да става. И наистина пожарникарите насочиха помпите си към съседните къщи, за да ги запазят от подпалване, а къщата на Калистратов оставиха да си изгори. Тя беше стара, схлупена, останала още от турско, та гореше „като барут“, както казваха пожарникарите.

Пламъците плющяха като огнени исполински бичове, стени се рушеха, горящи греди падаха... Дим, горещина, задушлив мирис...

Но ние, недоволните от Калистратов, какво правехме? Радост беше озарила лицата ни. Ухилени до уши, ние скачахме като диваци пред огъня и тържествувахме за това, че оня, който ни измъчваше със своята суровост, сега е нещастен. Жестоко юношество!

Но где беше сам Калистратов? Ние се заозъртахме, подирихме го тук-таме и го намерихме. Изправен с високия си ръст, още по-сух, отколкото беше, със спуснати надолу ръце и загледан в пламъците, той беше съвсем неподвижен. В първия миг ние бяхме готови да се заогъваме от смях, защото поразително приличаше на бостанско плашило — с тънките крака, силно разкрасени, и с чорлави руси коси, сякаш направени от царевична брада... Но само няколко мига трая това настроение. Лицето му беше съвсем сухо, обтегнато и още по-жалко и очите му гледаха пламъците с такова болно спокойствие, като че пред него се разкриваше някаква майсторски нарисувана жестока картина. От сините му очи струеше странна студенина, която трептеше между отчаянието и примирението.

Ние застанахме отстрана и не се помръднахме повече. Нещо ни вцепени. Оставихме пожара... Нашето тържество се стопи между страданието и огъня. Ние сега по-ясно от всякога виждахме, че Калистратов е съвсем самотен. Жена, деца нямаше. Родители — също. А сега изчезваше и последното — къщата, останала да го свързва с паметта може би на скъпи хора.

Нашето няма вцепенение се наруши за един миг. Калистратов изведнъж откъсна очи от пламъците, раздвижи се като пробуден от тежък сън и се втурна нататък, зад току-що пламналата стена на горния край. Той възви край стената и изчезна в дима.

Къде отиде? Почти луди от любопитство, ние го последвахме, но нийде не го видяхме. Димът не ни позволяваше да идем по-нататък.

В това време помпите наново заизливаха вода върху горящата стряха, но нямаше нужда, защото покривът запращя и грохна със силен трясък. Останаха да стърчат само няколко черни димящи греди.

Какво става с Калистратов? Пламъците ли го затиснаха? Пожарът почна да се потушава. Всичко беше изгоряло. Цялата бекарска покъщнина беше станала на пепел.

Изведнъж Калистратов изпъкна отнякъде. Той широко размахваше крака по отсрещния тротоар. Очернен, опърлен, още почорлав и изцапан, той вървеше по тротоара тъй, като че пожарът не се отнасяше до него. Сега изглеждаше така вдълбочен, сякаш някаква важна и преважна работа го чакаше нейде. Очите му гледаха напред, без да мигат. Аз изтичах и го изгледах. Горкият! Това тихо спокойствие след преживяното нещастие можеше да показва само лудост. Той не ни забеляваше и все тъй съсредоточен, вървеше напред. В ръката му имаше нещо... Какво беше то? Загледахме се и с необяснимо удивление видяхме Рибния буквар на Берон. Рибният буквар! Ето защо се впуснал Калистратов в пламъците! Да спаси Рибния буквар — самия Берон да извади от пламъците!

Но какво стана с нас? Кое беше това, което промени и изравни чувствата и мислите ни? Ние, четиримата негови ученици, без да се наговорим, тръгнахме до него също тъй мълчаливи и сериозни. Сякаш предчувствувахме, че трябва да го придружим в страданието.

Изведнъж се спря, сепнато погледна в ръката си и се усмихна самодоволно. В това време погледът му падна върху нас. Той ни

загледа добре, спомни си, че сме негови ученици, и върху студеното, сурово и нещастно лице се появи тиха приятелска усмивка.

— Какво нещо! Цялата ми библиотека изгоря, а Рибният буквар невредим! Само по края малко обгорял — и като сви вежди, дигна глас и размаха дългите си ръце. — Всичко гори — сподавено и внушително зашепна той, — всичко на пепел става, а тази книжка стои цяла-целеничка. Пламък не я лови! — и като каза тия думи, той стисна книжката под мишница и потегли нагоре. Рибният буквар сега му беше единственият приятел в тая тежка самота, която беше пред него. Той крачеше нагоре по тротоара и аз видях как зад него вървяха Доброплодни, Чинтулов, Берон и много още хора, които също като Рибния буквар бяха незасегнати от пламъците, а само малко обгорели... Довиждане, довиждане, учителю!

# ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

**МОЯТА БИБЛИОТЕКА**



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.